

זבחים נו

משה שווערד

1. שערים מצויינים בהלכה

דף נו. תני תנא קמיה דר"נ וכו'. תמה בהגהות הרש"ש, דזו משנה מפורשת במס' מדות (פ"ה מ"א) בלשון זה ממש. ונראה דלק"מ, שמצינו בש"ס הרבה פעמים שהיו אנשים מיוחדים בזמן האמוראים שנקראו בשם תנא, וכל תפקידם ואומנתם היתה לגרוס משניות וברייתות בע"פ [ועי' בגמ' קידושין מט: ע"מ שאני תנא], והיו קוראים בע"פ לפני רבם, ולפעמים אף לא הבינו מה ששונים, ועליהם אמרו (סוטה כב.) תני תנא ולא ידע מאי אמר, [ועי'ש התנאים מבלי עולם שמורים הלכה מתוך משנתן, ועי'ש ברש"י], ורבם היה מפרש להם המשנה או הברייתא, או שהיה מתקן הגירסא [עי' סנהדרין פו. ומנחות יז. ותמורה ג. ועוד] ולפעמים היה מתקן השגיאות [עי' גמ' ב"מ כז. ועי'ש קיד: א"ל איסמיה, ועי' בגמ' יומא מג. פוק תני לברא], ולפעמים רק הוסיף על דבריהם כגון כאן, [ועי' גס בגמ' ביצה לב:], ועי' בגמ' לקמן (קת). תני תנא כו' א"ל תתרגם מתניתך כו'. ועי' במס'

2. שערים מצויינים בהלכה

לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש. מכבואר בגמ' דלענין אכילת ק"ק הוי תוכן קודש, אבל לא לענין טומאה, [ולענין ישיבה בעזרה, עי' בתוס' במס' יומא (ח: ד"ה דאי) דמותו לישב ולישן בה דלאו קדושה לגמרי כקדושת עזרה. אך העירו מגמ' שם לקמן (כה.) דמשמע דאסור, ועי'ש בתוס' (כה. ד"ה אין) שהוכיחו משם שאסור. ועי' במשל"מ (ביהב"ח פ"ז סוף ה"ו). ובתוס' רי"ד (ו.) ס"ל דאינו אסור אלא באויר העזרה שנראה כנגד פתח ההיכל, אבל בלשכות האלו מותר כיון שמוקפות מחיצה. ובקרבן אורה נסתפק בזה.

3. ספר נזר הקודש

דף נ"ף לאכילה שאני וכו' — וכן כתב הרמב"ם בפר"ו מביהב"ח ה"ח דהבנויות לחול ופתוחות לקודש תוכן קודש לאכילת קדשי קדשים, אבל אין שוחטין שם קדשים קלים, והנכנס לשם בטומאה פסור. — ולפי"ו יש לחמזה בהא דפריך השי"ס בקדושין נ"ב ע"ב וכי אשה בעזרה מגיין, ופירש"י דקתני קדשי קדשים, והרי אם יוציאום חוץ לעזרה אפילו לעזרת נשים הם נפסלים ביוצא, — וקשה הא משכחת לה באותן הבנויות לחול ופתוחות לקודש.

4. חידושי בתרא

תשי"ז) גו. כגון זה (בעזרה) כו' וחייבין משום טומאת כו' למעוטי לשכות כו' והתנן תוכן קודש, מדרבנן. יש מפתפקים דלמסקנא דאמרינן שהתורה ריבתה לשכות לאכילה, יש לחקור אם תוכן קודש ג"כ על טומאה ומדרבנן, או רק לגבי אכילה ומדאורייתא תוכן קודש. לכאורה מלשון הרמב"ם ז"ל פ"ו ה' בית הבחירה ה"ח משמע דאיכא איסור דרבנן בטומאה, דכתב וז"ל היו בנויות לחול ופתוחות לקדש, תוכן קדש לאכילת ק"ק, אבל אין שוחטין שם קק"ל, והנכנס לשם בטומאה פטור ע"כ, דמשמע דרק בדיעבד שנכנס אין חייב, אבל איסור יש ליכנס שם לכתחילה. וכן יש לדייק מלשון הגמ' דבמסקנא אמרו — אלא אע"ג דקא שחיט כנגד הפתח תני אין שוחטין משום דלא קדוש, תני נמי אין חייבין (משום טומאה, להפך מלשון הברייתא, וחייבין משום טומאה), שמעינן דרק אין חייבין אבל איסור יש, וכן ציטט הכס"מ שם בסוף דבריו לשון רש"י וז"ל לאו אמרת דקתני בה אין שוחטין אלמא לא קדישי, תני נמי אין חייבין משום טומאה ע"כ.

5. חידושי בתרא

תשי"ט) גו. ולאכילה לא בעינן כנגד הפתח והתניא כו'. יש מקשים מנליה דלאכילה לא בעי כנגד הפתח, ואף אם מרבין חצירות הרבה לאכילה, אולי זה רק כנגד הפתח, ואין לומר משום דלא הקשה על מה שאומר בשלמא אין שוחטין בעינן כנגד הפתח וליכא, מהא דאוכלין שמה אף שאינו כנגד הפתח, דהוא מקשה יותר טוב וליטעמיך כו' מי לא עסקינן דאיכא שחיטה כנגד הפתח וכו', ויש מתרצים, וכן מצאו בשפת אמת, שהגמ' מקשה מאחר דאמרינן שהתורה ריבתה חצירות לאכילה אף שאינו קודש (וזהו פלא, דהא פרש"י בהדיא בד"ה והתניא וז"ל ומדמרבין להו לענין אכילה ש"מ קדושתם הן מן התורה ע"כ), ע"כ אין דין כנגד הפתח באכילה, שדין זה שהוא דין במקום אין שייך לומר אצל מקום שהוא חול שהוא כנגד הפתח, אלא דעדיין צ"ב דהא לגבי אכילה המקום קדוש, ולמה לא אמרינן שחל על המקום דין כנגד הפתח לגבי אכילה. ולכאורה י"ל דדייקו מיתור בברייתא דלא בעי כנגד הפתח לאכילה, דהא די לכתוב — לשכות בנויות בחול ופתוחות לקדש מגין שהכהנים אוכלין שם ק"ק, ולאיוה צורך הוסיפו — שהכהנים נכנסים לשם ואוכלין שם אלא ע"כ כוונת התנא דאפילו כשלא נשאר נגד הפתח, אלא נכנס לתוכה אל הצדדין שאינו כנגד הפתח ג"כ מותר באכילה.

6. שערין מצויינים בהלכה

סמי מכאן אכילה. מבואר מכאן דבאכילה לא בעינן כנגד הפתח. ומכאן הקשו האחרונים על מש"כ התוס' במס' שבועות (יז: ד"ה ואין) דבעינן שיראה פתח עזרה בשעת אכילה, [עי' הגה' הלבוש כאן, וכן חמה אביו של השו"מ בספרו בית אל (חדר יא-פ"י), וכ"ה גם בחי' הגר"י פיק למס' שבועות שם]. וכבר העיר מזה בחק נתן כאן, ותי' דהתוס' סוברים דהא דמשני סמי מכאן אכילה הוא רק לסברת המקשן דס"ל דברייתא איירי שלא כנגד הפתח, משא"כ להתרצן דמשני מי לא עסקינן דאיכא שחיטה כנגד הפתח כו', לא צריך להני שינויי דחיקא דסמי מכאן אכילה כו', ושפיר איירי הברייתא כנגד הפתח, אך מפרש"י (ד"ה לאכילה) נראה דס"ל דלמסקנא לא בעי אכילה לפני הפתח, [ועי' ש"ש מש"כ בביאור דבריו]. והנה במשל"מ (מעה"ק

7. קרן אורה על מסכת זבחים דף נו/א

גמרא תני תנא קמי' דרב נחמן כו' ומסקינן בשמעתין דלענין אכילת קדשי קדשים אוכלין אפילו בלשכות הפתוחות לקודש מריבויא דקרא בחצר אהל מועד. ... לשכות כו' שלא נתקדשו בקדושת עזרה כו' ולפ"ז קשה קצת אמאי קדישי לענין אכילת קדשי קדשים כיון דלא נתקדשו כלל אלא צ"ל דוודאי נתקדשו בקדושת העזרה ולהכי נתרבו לאכילה אבל לשחיטה לא משום דלא חשיבין לפני אהל מועד אע"ג דהוי כנגד הפתח ולענין טומאה ג"כ אין חייבין עליהם דלא הוי בכלל משכן ה'...

8. איזהו מקומן מסכת זבחים דף נו עמוד א

לאכילה שאני אבל לענין טומאה לא

תמצית חקירות וענינים:

א) בתוספתא דמע"ש ב. יד. איתא דלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קדש בין לאכילה בין לשחיטה ובין לטומאה, וביאור פלוגתא התוספתא וסוגיין עי' במקד"ד סי' יד. ט.

ב) בגדר דין לשכות הללו אליבא דסוגיין, האם נפסלין דם ואימורין שיצאו לשם והאם המביא חולין לשם

עובר משום חולין בעזרה - עי' מקד"ד סי' יד. ט., והאריך בזה בתוון דאורייתא כלל א', וע"ע מנח"א מנחות עמ' ססד', ובאו"ש ביה"ב ו. ח. נסתפק אם נפסל דם שם ביוצא.

ג) לענין להתחייב שם משום שחוטאי חוץ - דעת החזו"א (הובא בדף קז:) דאין חייבין כיוון דאוכלים שם

קדשי קדשים, וכן נוטה דעת המנ"ח מצוה קפו' אבל הוא מפרש טעם הפטור דומיא דגגו של היכל למ"ד לקמן קז: דפטור. אכן האתוון דאורייתא כלל א' פשיטא ליה דחייב, וכן דעת הגרי"ז (לקמן קז:), והמקד"ד סי' כז. ז. עי"ש.

ד) האם מקדש שם כלי שרת דק"ל (מתני' פה.) דאין מקדשין אלא בקדש - נסתפק בזה בהערות לכנסת ראשונים על דף פח' אות צח'. וראה עוד בספרו תורת הקודש (ח"א סוף סי' מו') שדן האם יכול לקדש שם ידיו ורגליו דצריך לקדש אותם בקודש (לעיל דף כ:), וכן האם כשר שם לטבילת כה"ג ביוהכ"פ דבעינן בקודש.

ה) לענין לכבש שם דם חטאת דבעינן במקום קדוש - עי' כנסת ראשונים דף צג' הערה יג' דנחלקו בזה החזקוני שנקט להיתר והמשך חכמה פרשת צו (ע"פ תכבס במקום קדוש) שנקט לאיסור, ובחסדי דוד תוספתא פ"י כתב דהוא פלוגתא תנאים.

ו) הא דק"ל אין ישיבה בעזרה ודן התוס' ביומא כה. אי שרי לישב באכילת קדשים - כתב שם התוס' דאי אסור לישב ולאכול אסור נמי בלשכות הללו, והתוס' ר"ד ביומא דף ו. פליג דאינו אסור אלא באויר עזרה ממש אבל בלשכות שרי.

9. תוספות מסכת זבחים דף נו עמוד א ד"ה מנין לדם

מנין לדם שנפסל בשקיעת החמה - ... ויש לפרש שקיעת החמה היינו תחילת שקיעה קודם צאת הכוכבים

כדאמר דמשקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ד' מילין בפרק מי שהיה טמא (פסחים צד.) וחשוב יום לענין שמצות ביום ומפסוק מיותר ממעט ליה הכא מביום הקריבו ובכל דוכתא חשוב יום עד צאת הכוכבים כדאמר אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר ואנחנו עושים במלאכה וחזיים מחזיקים ברמחים מעלות השחר ועד צאת הכוכבים ואומר והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה בפ"ב דמגילה (דף כ:.) והשתא לא הוי כמו שקיעת החמה דמסתת תענית (דף יב.) כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית וקבלה בדינו בצאת הכוכבים ובמי שהיה טמא (פסחים דף צג:) נמי הכי משמע דנפסל הדם בשקיעת החמה שקודם צאת הכוכבים ארבע מילין דחשיב דרך רחוקה מן המודיעים משום דלא מטי לירושלים עד תחילת שקיעת החמה דקעבר עליה זמן שחיתת הפסח (ואין) לדחות ההיא דמי שהיה טמא רבנן עבוד הרחקה כדי שלא יבא לידי הלנת דם וכדי לזרום בפסח והעמידו דבריהם במקום כרת והאי דלא חשיב ליה בפסחים בהדי אינך בפ' האשה (דף צב.) ה"נ לא חשיב חתיכת יבלתו והבאתו מחוץ לתחום דלא חשיב אלא דברים של חידוש והא דאמר בשמעתא דנאכלין ליום אחד מחשבים בדמו משתשקע החמה היינו

תחילת שקיעה ומדאורייתא ולא צאת הכוכבים דומיא דאימורין ובשר דחשיב לקמן בהדי דם ומשתשקע החמה דלקמן לא הוי כמו משתשקע החמה בעלמא דרגיל

רבינו תם לפרש דשקיעה דווקא משמע תחילת שקיעה אבל משתשקע משמע סוף שקיעה משום דקשה

ליה דבסוף פרק במה מדליקין (שבת דף לד:) משמע משקיעת חמה עד לילה תלתא ריבעי מיל ובפרק מי

שהיה טמא (פסחים דף צד.) משמע דמשתשקע החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין וחשיב ליה במדידת

היום דמפרש רבינו תם דמשקיעה משמע תחילת שקיעה שהחמה מתחלת ליכנס בעובי הרקיע ואתי שפיר דאיידי דבסמוך קתני גבי בשר קדשים קלים ובבשרם משתשקע החמה של יום שני דהיינו על כרחך צאת הכוכבים תני נמי האי לישנא גבי דם אף על גב שחלוקין זה מזה [ועיין תוס' שבת לה. ד"ה תרי תילתי מיל ותוס' פסחים צד. ד"ה ר' יהודה ותוס' מנחות כ: ד"ה נפסל].

10. שטמ"ק אות ח'

מטרינו ראש הישיבה הגאון רבי ישראל מאיר דרוק שליט"א

לזכר נשמת ר' מנחם יצחק ארלינסקי ז"ל ורעייתו רחל לאה ע"ה

ע"פ זה יש ליישב היטב לשון הפסוק, שמתחילה נאמר "ואם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל", שזהו עיקר זמן אכילתו ביום הראשון, ושוב נאמר "והנותר ממנו יאכל", שאף ביום השני נחשב כבר כ"נותר", כיון שזהו כבר אינו חלק מעיקר זמן אכילת הקרבן, אלא שעדיין ישנו היתר לאוכלו אף ביום השני ועדיין אין צריך לשורפו, ורק מה שנשאר ביום השלישי נאמר בפסוק (בס"י) "והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף", שהוא כבר אחר זמנו לגמרי ואין בו אפילו היתר אכילה.

ומיושבים היטב לפי זה טעמי הפסוק, שח' אתנחתא נאמרה על תיבת "יאכל", כיון שבאמת עיקר דינו הוא "ביום הקריבו את זבחו יאכל", ולאחר מכן ישנו דין נוסף של היתר אכילה ביום השני, וזהו שנאמר "וממחרת והנותר ממנו יאכל".

בזה יש ליישב דברי הרש"ש בפסחים (דף נט.) שהעיר על דברי רש"י שם ובר"ה בשאר ימות השנה, וכתב בסוף דבריו שישנה מצוה מיוחדת לאכול ביום הראשון קצת מקרבן השלמים, ולא לאכול את כולו ביום השני (וע"פ זה ביאר דברי רש"י שם, יעייין שם בדבריו), ודבריו צריכים ביאור.

אמנם לדברינו מבואר היטב, שכיון שעיקר דין אכילתו הוא ביום הראשון, ואילו ביום השני זהו רק 'היתר אכילה', אם כן צריך לאכול ממנו לפחות קצת ביום הראשון, בכדי לקיים את עיקר דין אכילת זבח השלמים.

"זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולקאשם ולמלוואים ולזבח השלמים" (ו' לז).

בגמרא בשלהי מנחות (דף קי.) אמרו 'אמר ריש לקיש, מאי דכתיב זאת התורה לעולה ולחטאת ולקאשם, כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם', ע"כ.

עוד איתא שם 'אמר רבי יצחק, מאי דכתיב (ויקרא ו' יח) זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם, כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם', ע"כ דברי הגמרא.

ומחמת כן כתב הט"ז (או"ח ס"א סק"ד) שטוב לומר פרשת הקרבנות בכל יום, כיון שמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב חטאת ואשם.

"ואם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל" (ו' טז).

לכאורה יש להעיר שהרי דין קרבן השלמים שנאכל לשני ימים ולילה, ואם כן יש להבין מפני מה בטעמי הפסוק אנו מוצאים כי על תיבת "יאכל" הטעם הוא 'אתנחתא', שהוא סוף ענין, ואילו 'וממחרת' הוא ענין אחר, הרי לכאורה ה'אתנחתא' היתה צריכה להיות על תיבת 'וממחרת', שבאופן זה היה נקרא הפסוק "ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת", וענין נוסף הוא ש'הנותר ממנו יאכל', ומפני מה החלוקה בפסוק היא שתחילה נאמר "ביום זבחו יאכל", וענין נוסף הוא 'וממחרת והנותר ממנו יאכל', וצריך עיון.

ונראה לבאר בזה דחנה יש לדון בדין קרבן השלמים אשר זמן אכילתו הוא שני ימים ולילה אחד ולא כשאר הקרבנות שהם יום ולילה, האם היום השני שבו נאכל השלמים הוא עדיין עיקר הזמן של הקרבן, או שהוא רק בגדר 'היתר אכילה' בקרבן השלמים, אך אין היום השני עיקר זמן קרבן השלמים.

ובלשון הרמב"ן בפירושו מצינו שכתב 'אבל מצוה שיאכל ממנו בראשון, והנותר במקרה יאכל במחרת הנזכר', ע"כ דבריו.

ונראה קצת מלשונו שדין אכילת קרבן השלמים ביום השני הוא רק 'היתר אכילה', אך אין זה עיקר זמן אכילת השלמים לכתחילה.

וכן מבואר בשיטה מקובצת בזבחים (דף נז.) שהביא בשם התוספות רבינו פרץ וז"ל 'שלא אכל ביום הראשון כמצותו, דעיקר מצוה לאוכלו ביום הראשון אף על פי שנאכלים לשני ימים ולילה, וכן נמי אשכחן שמיקרי נותר אף על פי שעדיין כשר הוא לאכילה, דכתיב והנותר ממנו יאכל', ע"כ דברי השיטה מקובצת.

ומבואר שעיקר דין אכילת קרבן השלמים הוא ביום הראשון, ואילו היום השני הוא רק דין 'היתר אכילה', אך אין זה עיקר זמן אכילתו, ודקדק כן רבינו פרץ אף מלשון הכתוב שנאמר "והנותר ממנו יאכל", דהיינו שנקרא הוא בשם "נותר" אף שעדיין ניתן לאוכלו, והיינו משום שלכתחילה יש לאוכלו ביום הראשון, ורק אם נותר ממנו ניתן לאוכלו בדיעבד אף ביום השני.

11. שערים מצויינים בהלכה

המחשב לאור שלישי חזקיה אמר כשר. מפרש כגמ' הטעם דהא לא אינתיק לשריפה, ופרש"י הלכך לאו נותר הוא, מקשים העולם הלא סוף כל סוף חשב לאכול הבשר חוץ לזמן אכילתו [עי' פרש"י ד"ה המחשב]. וראיתי בשם הגרי"ז דמכאן מוכח דשאני מחשבת פיגול דאכילה ממחשבת פיגול דהקטרה, דבהקטרה הוא מה שחושב להקטיר חוץ לזמנו, אבל מחשבת פיגול באכילה היינו שחושב לאכול נותר, וס"ל לחזקיה דבאור שלישי עדיין אין זה נותר, ור"י ס"ל דגם זה מיקרי נותר, ומה שאינו נשרף הוא רק משום שאין שורפין קדשים כלילה.

12. חידושי בתרא

תשכה) נו: המחשב לאור שלישי חזקיה אמר כשר ר' יוחנן אמר פסול, חזקי' אמר כשר דהא לא אינתיק לשריפה וכו'. יש החוקרים אם פירושו הוא: שהא דלא אינתיק לשריפה הוא סיבה שאינו נותר, ולכן גם מחשבת נותר אינו, או שהוא רק סימן שלא הגיע זמן נותר, אבל בעצם שייך נותר אף אם לא אינתיק לשריפה, ולכאורה יש לפרש כצד הב' מכיון דחשבינן שריפת נותר אחר יו"ט שריפה בזמנו, והרי לא אינתיק לשריפה ביו"ט ואפ"ה מסתבר שביו"ט יהי' חייב משום נותר. והנה מלשון רש"י ד"ה לא אינתיק לשריפה וז"ל הלכך לאו נותר הוא ע"כ, שמעינן דזהו הסיבה שאינו נותר ולא סתם סימן, דלשון "הלכך" פירושו שזו תוצאה ממילא. ויש לדון בראייתו משריפת נותר אחר יו"ט כפירוש השני, דשם גם ביו"ט יש חיוב שריפה אלא שנדחתה היא מחמת האיסור ביו"ט, אבל במקום שאין עיכוב צדדי אלא שהתורה לא חייבה שריפתה, א"כ שמעינן "דלא אינתיק ליה מזמנו לגמרי ולהיות זמן שריפתו עכשיו עד צפרא" (לשון רש"י ד"ה דלא).

13. שערים מצויינים בהלכה

ר' יוחנן אמר פסול דהא אידחי ליה מאכילה. האחרונים דנו כשהישוב לאכול הפסח לאחר חצות, לראב"ע דס"ל (נו:): דמה"ת אסור לאחר חצות, אם הוי פיגול, דאפשר דוקא לאור שלישי דיש כרת לר' יוחנן, אבל אחר חצות דאין כרת לא. [ועי' בעול"ש]. ויש שכתבו שזה תלוי במחלוקת חזקיה ור"י, עי' בצל"ח (ברכות ט.). אך בטו"א (אבני שוהם מגילה כא.) ס"ל דלכו"ע [גם לר"י] אינו פיגול עד עלוה"ש, כיון דליכא נותר עד עלוה"ש. וכ"כ בקרן אורה כאן. וכבר העירו מהמבואר בהדיא בתוספתא (סוף פסחים) שאחרי חצות אין חייבים משום נותר ואין מחשבין על זה, ובאו"ז (פסחים סי' רלא) מבואר דקאי התם לראב"ע. והאריכו בזה בזבח תודה לקמן (נו: ד"ה אלמא) ובאתון דאורייתא (כלל י) ואור שמח (חומ"צ פ"ו ה"א) וחי' הגרמ"ז (סי' ד) עי"ש.

14. שטמ"ק אות ו'

15. שטמ"ק אות ח'

16. שערים מצויינים בהלכה

בעוד יום הוא נאכל ואינו נאכל לאור שלישי.
עי' בפרש"י בעוד שהוא יום תאכלנו.
ועי' בתוס'. והקשה בתוס' ר"פ (פסחים ג.) דא"כ
כיון דר"ל בעוד שהוא יום שני נאכל, אמאי קרי
ליה נותר מיום ראשון, הא כל יום שני יהיה זמנו
לאכול, ותירץ כיון דקדשים קלים מצוה לאוכלם
ביום ראשון, לא אכלם ביום ראשון אוכלם ביום
שני, ומשום קרי ליה נותר, אע"ג שהוא מותר
באכילה. ועי' בשטמ"ק כאן (אות ח) מש"כ משמו
[ועי"ש בהגה', ועי' מזה באמבואה דספרי סו"פ פנחס,

וע"ע בנחלת יעקב, יהשע צו ד"ה ובשר]. וכ"כ ברמב"ן
ע"ה"ת (צו ז-טז) דמצוה שיאכל ממנו בראשון,
והנותר במקרה יאכל במחרת, וענין זה למדוהו
מתנ"כ וכו' עי"ש. [ועי' ברבינו לעיל (לו. ד"ה

17. שערים מצויינים בהלכה

ביום אתה שורפו ואי אתה שורפו בלילה. עי'
בפנ"י (קידושין לד.) שמבואר דשריפת
קדשים היא מ"ע שהזמן גרמא, שהרי אין
שורפין קדשים בלילה, וא"כ נשים פטורות
בעשה דשריפת קדשים, [ועי' גם בהמקנה שם, ובאור
חדש פסחים פד., וגינת ורדים כלל כג, ומקור חיים פתיחה
לסי' תלא]. אמנם עי' בשעה"מ (פסחה"מ"ק פי"ט ה"ה)
דאף דהוי מ"ע שהזמן גרמא שאינה נוהגת אלא
ביום, אעפ"כ נשים חייבות, דבלאו הניתק לעשה
כיון שהן חייבות בלאו, חייבות ג"כ לקיים
העשה אף שהזמן גרמא, ועי"ש עוד טעמים
למה חייבות נשים בזה. ובמנ"ח (מ' קמג-ב)
האריך בזה, ומסיק דדוקא בשר נותר היא מ"ע
המפורש בתורה וצריך להיות ביום, אבל כל
פסולי המוקדשין שנפסלו מחמת דבר אחר, אינן
בכלל העשה, וזה רק הלכתא גמירי דנשרף,
וא"כ נשרף בלילה ג"כ, ושכ"ה בשעה"מ הנ"ל
עי"ש [ועי' במאמר הקודם]. וע"ע בערוך לנר (יבמות

תפלת מנחה לאחר שקיעת החמה

משה שווערד

א. תוספות מסכת מנחות דף כ עמוד ב

נפסל בשקיעת החמה כמותה - בריש מי שהיה טמא (פסחים ד' צד.) דאמרינן דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים

ד' מילין לר' יהודה הקשה ר"ת דבסוף במה מדליקין (שבת דף לה.) משמע דלרבי יהודה משתשקע החמה עד

הלילה שני חלקי מיל ותירץ ר"ת דמשתשקע החמה משמע סוף שקיעת החמה שכבר שקעה החמה אבל משקיעת

החמה משמע מתחילת שקיעה תדע מדאמרי' (שבת דף כא:) גבי נר חנוכה מצוותה משתשקע החמה ואי בתחילת

שקיעה עדיין הוא יום גדול והוה שרגא בטיהרא ולפיכך שקיעת החמה נמי דהכא גבי דם בתחילת שקיעה איירי

וניחא טפי משום דאמרינן בסוף איזהו מקומן (זבחים דף נו.) מנין לדם שנפסל בשקיעת החמה שנאמר ביום

הקריבו את זבחו ביום שאתה זובח אתה מקריב ואי בסוף שקיעה קאמר למה לי קרא פשיטא דנפסל בלילה דאין

יכול לזורקו דכתיב ביום צוותו... ולפי מה שמפרש רבינו תם דמיירי בתחילת שקיעה ניחא... ויש מפרשים

דמן התורה אינו נפסל עד צאת הכוכבים אלא רבנן עבוד הרחקה ופסלוהו מתחילת שקיעה ... והשתא הא

דאמרינן בפ' המנחות והנסכים (לקמן דף קא:) ובריש מעילה (דף ו.) לפני זריקה מועלין בו ומוקי לה

דקבליה סמוך לשקיעת החמה דלא הוה שהות למזרקה ההוא מעילה דרבנן דעד צאת הכוכבים יש שהות

לזורקו ומיהו קשיא מדאמרינן בסוף איזהו מקומן (זבחים דף נו:) קדשים הנאכלים ליום אחד מחשבין בדמן

משתשקע החמה דאי חישוב לזורקו לאחר שקיעה מיד הוי פיגול דהוי מחשב חוץ לזמנו ואין לומר פיגול דרבנן

דהא דומיא דאימורים ובשר קדשים איירי דהוי פיגול דאורייתא ולא קתני בשר קדשי קדשים מחצות ואילך דזמן

אכילתו מדרבנן וי"ל דההיא שקיעה בסוף שקיעה דהיינו צאת הכוכבים כמו שמפרש ר"ת דמשתשקע משמע

סוף שקיעה.

פרק ה'

אי צריכין להתפלל מנחה דוקא קודם שקעה"ח, כיון דתפלות כנגד תמידין תקנום ודם התמיד נפסל בשקעה"ח

(ד) כ' רבינו יונה (ריש פ"ד דברכות) דעד הערב דקאמרי חכמים לזמן מנחה היינו עד שקעה"ח. דאין לפרש עד הערב עד צאה"כ דאמרינן במס' זבחים דף נ"ו ע"א דדם נפסל בשקעה"ח, נמצא דאחר שקעה"ח אינו זמן זריקת דם תמיד של בין הערביים, וכיון דאנן קיי"ל דתפלות כנגד תמידין תקנום, ועיקר הקרבן הוא זריקת דמו אין להתפלל מנחה אחר שקעה"ח עיי"ש, (וכ"כ בשלטה"ג שם), ואף שמפשות לשונו משמע דכוונתו על שקיעה ראשונה (הנראית), ועפ"ד סמכו הרבה אחרונים שאין להתפלל מנחה אחר השקיעה, ע"י מעדני יו"ט (ריש פ"ד דברכות), ובכנה"ג (סי' רל"ג) ובלבוש (שם) ובמנח"כ (מ"ב פ"י) ובגר"א (סי' רס"א). וכן הגה"ק בעל בני יששכר זצוק"ל בספרו מגיד תעלומה (עמ"ס ברכות ע"ו ד"ה תר"י) לאחר שהביא ד' תר"י הנ"ל סיים בזה"ל ומכאן תוכחה מגולה למאחרים וסומכים על קנה רצון, ומי לא יחוש על דברי הראשונים עכל"ק. (ושם בעמוד ע"ה ד"ה רש"י מעמיס כן בשיטת רש"י שפי' על עד הערב דקאמרו חכמים דהיינו עד חשיכה, והיינו שבא להורות דזמן מנחה עד שקעה"ח לא צאה"כ שלשון חשיכה הוא שנעדר אור המאיר, והטעם כר"י דזמן תפלת מנחה הוא כנגד התמיד אשר דמו נפסל בשקעה"ח עיי"ש, מיהו אנן פירשנו למעלה דאדרבה לשון חשיכה משמע צאה"כ), וכן בשו"ת לכושי מרדכי (מהדו"ד סי' רל"א) מתרעם מאוד על המאחרין להתפלל תפלת מנחה, דהא דם התמיד נפסל בשקעה"ח והיינו שקיעה ראשונה (ועיי"ש בדרך אפשר שדב"ז מעכב הגאולה, שיש לחשוש שגם לענין זריקת דם התמיד יעשו כן ויבא ח"ו התמיד לידי פסול, ועיי"ש שראה גדול הדור צדיק גמור שהי' מתפלל ביחידות עם דמדומי חמה, ולפי כל הנ"ל יש מקום לומר דאף לשיטת ר"ת דאחר שקעה"ח עדיין יום גמור, מ"מ אין להתפלל מנחה אחר שקעה"ח.

טו) אבל בעצם דעת רבינו יונה יכולין לדחוק דכוונתו על שקיעה שני' ולא בא אלא לאפוקי צאה"כ, וכן מפרש כוונתו הפמ"ג בספרו ראש יוסף (ריש פ"ד דברכות), ומהר"ם כנעט ז"ל בספרו ביאור מרדכי (שעל המרדכי ריש פ"ד דברכות), דכוונת רבינו יונה על סוף השקיעה, וכן מצדד בפתחי עולם בכוונת רבינו יונה ז"ל.

ואף שבתוס' מס' זבחים שם (ד"ה מנין) ובמס' מנחות (דף כ' ע"ב ד"ה נפסל) מבואר מפורש

משם ר"ת דהא דדם נפסל בשקעה"ח אף לשיטת רבינו תם הכוונה על שקיעה ראשונה (ואף דאח"כ עדיין יום גמור הוא, ממעטינן ל' מריבוי דקרא דכ' ביום הקריבו וגו' אף דכבר כ' ביום צוותו וגו' והריבוי בא למעט אחר שקעה"ח, אלא דמספק"ל שם אי הוא מה"ת או מדרכנן). [ועשו"ת ח"ס או"ח סי' פ' ושו"ת בית שערים יו"ד סי' שמ"א] מ"מ התוס' לא דבירו שם מתפלת מנחה (לדמותו לדם התמיד), ואולי ס"ל דאין לדמות זמן מנחה לזמן זריקת דם התמיד.* ואילו רבינו יונה דמדמה תפלת המנחה לדם התמיד אינו מבואר בדבריו אי מדבר משקיעה ראשונה או שקיעה שני'. נמצא דאין לנו שיטה מסויימת המצריך מה"ט להתפלל מנחה דוקא קודם שקיעה ראשונה.

טז) ובאמת מצאנו להרבה ראשונים שמפרשים באמת דהא דדם נפסל בשקעה"ח היינו בסוף השקיעה כמבואר בספר הישר לר"ת (סי' קפ"א) וי"א שבתוס' מנחות הנ"ל, ובתוס' מס' חגיגה (דף כ"א, ע"א ד"ה האונן) ועייב"ש דלפעמים ה' מאחרין התמיד עד הערב ממש דעד צאה"כ הוי יום לענין קרבנות, וכ"ה בתוס' הרא"ש (מס' שבת דף ל"ה ע"א), ומפשטות דבריהם משמע דלא נחתי לחלק בין שקיעה ראשונה לשני' אלא מפרשים דהכוונה על סוף השקיעה ממש דהיינו צאת הכוכבים, וכ"ה בראב"י (תענית סי' תתנ"ח), וכן מצאתי בשו"ת מהרי"ק (שורש קע"ג) דעד הערב דקאמרו רבנן היינו עד צאה"כ, והוסיף דתמיד של בין הערביים נמי זמנו עד צאה"כ, וכן ראיתי בס"א שהוכיח מלשון רש"י (זבחים דף ל"ח ע"ב ד"ה אמר) דדם נפסל בשקעה"ח היינו בזמן לילה, וכן ברש"י מנחות (כ' ע"ב ד"ה דם) כ' בטעם הדבר שדם נפסל בשקעה"ח משום ד"לילה" אינו ראוי לזרוק, וכן מוכח מד' האבן עזרא והרמב"ן (עו"ת פ' בא י"ב) דמבואר בדבריהם שהי' פשיט"ל דזריקת דם של הקרבן פסח ה' אחר שקעה"ח, ולפי"ז משמע דאף בביהש"ש עצמו שהוא ספק לילה מותר להתפלל מנחה, וכ"כ בערוך השלחן דלהמפרשים דדם נפסל בסוף השקיעה, היינו בצאה"כ ממש אבל לא בביהש"ש. וכן האריך השאגת ארי' (סי' י"ז) לחלוק על רבינו יונה דכוונת הגמ' על סוף השקיעה (דק שחיתת התמיד צריך שיהי' לפני שקעה"ח מדכ' בין הערביים אבל דם התמיד אינו נפסל אלא בסוף השקיעה), ומחמת זה העלה שם שזמן מנחה הוא עד צאה"כ עיי"ש שהאריך נפלאות.

✓ * וראי' לזה דיש לחלק בין זריקת הדם לתפלת מנחה נראה מר"ת עצמו, שבתוס' הנ"ל כ' דדם נפסל בשקיעה ראשונה כנ"ל, ואילו ברא"ש וברשב"א ריש מס' ברכות מבואר משם ר"ת דפלגה"מ הוא שעה ורבע (שהוא 75 מינוט) לפני צאה"כ, נמצא דלשיטת ר"ת דצאה"כ הוא שיעור הילוך ד' מיל אף אם נימא דס"ל לר"ת דשיעור הילוך ד' מיל הוא רק 18 מינוט, יעלה דפלגה"מ הוא רק ג' מינוט לפני שקעה"ח, ואם נימא דלד' ר"ת אין להתפלל מנחה אחר שקעה"ח א"כ כל המחלוקת בין רבי יהודה לרבנן לא יהי' אלא על ג' מינוטין שמפלגה"מ עד שקעה"ח, והוה דבר בטל אי אפשר לאומרו, אע"כ דר"ת מחלק בין הרבקים, וע' לקמן בהמשך דבריו טעם לחלק.

דהיינו עד צאה"כ, ודעת המחבר בסי' רס"א כר"ת דאחר שקיעה ראשונה עדיין יום גמור הוא, ואח"כ מעתיק המחבר לשון רבינו יונה דעכשיו שנהגו להתפלל מנחה כרכנן אחר פלגה"מ אין להתפלל מעריב (כרכי יהודה) קודם שקעה"ח עכ"ל, מבואר דמיתהת לאחר שקעה"ח הוא זמן מעריב לרכנן, ולכאורה הר"ז סתירה דבריש דבריו מבואר דלרכנן זמן מנחה הוא עד הלילה ואחריו זמן מעריב, אע"כ דמפרש לשון שקעה"ח שכ' רבינו יונה היינו סוף השקיעה, וכן מפרש דבריו המ"ב (בסק"ט), וע"ע ראש יוסף (ריש פ"ד דברכות).

ובס' דברי יוסף (דף מ"ז) ג"כ מפרש דהא דדם נפסל בשקעה"ח היינו בסוף שקיעה (ראשונה) שהוא בזמן ראית ב' כוכבים דאז מתחיל ביהשמש"ש לפי"ד שמואל, וכן בשו"ת מהר"ם שיק כ' בפשטות דביהשמש"ש אינו זמן זריקת דם, וכ"ה לפי"ד הפמ"ג בספרו ראש יוסף (ריש פ"ד דברכות).

סיכום מהנ"ל

להרבה פוסקים הסכימו לפשטות דברי רבינו יונה דדם נפסל בשקעה"ח היינו בתחלת שקיעה ראשונה, ושע"כ אין להתפלל מנחה אלא עד שקעה"ח (והרבה אחרונים כתבו זה הטעם בהא דמנינן שעות היום מן נצה"ח לשקעה"ח כיון דבע"כ לענין מנחה קטנה ופלגה"מ מנינן שעות היום עד שקעה"ח מטעם הנ"ל), ה"ה גר"א (בביאורו לאו"ח סי' רס"א ס"ב, וליו"ד סי' רס"ב), והלבוש (רל"ג), מנחת כהן (מאמר ב' פ"י), שו"ת מוצל אש (ח"ב), סדר זמנים (לר"א חבר ז"ל), כנה"ג (הגהות הטור), שלטה"ג שעל המדרכי (פ' תה"ש), הבני יששכר (במגיד תעלומה), והלבוש מרדכי (מהדו"ד סי' רל"א), והמשנה ברורה (סי' רל"ג שעה"צ סק"י), וע"ע שו"ת מהר"י שטייף (סי' ב' וסי' פ'), ובשו"ת לחם שלמה (או"ח סי' ל"ח), ובמגן גבורים (בשלטה"ג סק"ב).

נמצא פשוט דלהנ"ל אף הסוברים כשיטת ר"ת דאחר שקעה"ח עדיין יום גמור הוא עד כדי שיעור הילוך ג' מיל ורביע אפ"ה יש מקום לומר שאין להתפלל מנחה אחר שקעה"ח כיון דדם התמיד נפסל בשקעה"ח (מה"ת או מדרבנן) שהרי הלבוש והמנח"כ שס"ל נמי כשיטת ר"ת אפ"ה ס"ל דמטעם הנ"ל בהחלט אין להתפלל מנחה אחר שקעה"ח.

אבל בס' הישר לר"ת, תוס' הרא"ש, ראב"י, שו"ת מהרי"ק, שאג"א, פרי"ח, תורת חסד, מהר"ם שיק, מרומי שדה, ראש יוסף, דברי יוסף, מהר"ם בנעט, פתחי עולם, ובקרבן אורה, ובשעה"צ וכו' אין הדם נפסל בשקיעה ראשונה, וממילא דמתפללין מנחה לאחריו, וכ"ה בשו"ת ריב"א (סי' ט"ו).

זו מיהו אף אם נפרש כפשטות דדם נפסל בשקעה"ח היינו שקיעה ראשונה, יש מקום ליישב מנהג רוב ישראל במשך הדורות להתפלל מנחה אחר שקעה"ח, אף למ"ד תפלות כנגד תמידין תקנום.

א [דבמג"א (סי' רל"ב) מבואר די"ל דתקנו תפלת מנחה כנגד הקרבת המנחה שהי' נקרב לאחר הקרבת התמיד, [ע' בס' מרגניתא דרכי מאיר שנתקשה עליו דברש"י (זבחים כ"א ע"א ד"ה מי) דבתר"י (יומא כ"ט ע"א) ובשטמ"ק (מנחות כ' ע"א) מבואר דגם קומץ המנחה נפסל בשקעה"ח וצ"ע עוד לס' צפנת פענח הל' ערכין מזה].

ב [עו"כ המג"א שם משם הירושלמי (פ"ג דברכות) שמנחה הוא כנגד הקרבת הקטורת (אבל המחצה"ש"ק שם מביא דבש"ס דילן מבואר דתפלת ערבית הוא כנגד הקטורת), וקטורת הי' נפטור אחר קרבן התמיד (עמג"א סי' א' סוסקי"ב), וכ"ה בהגמ"י (פ"ג מהל' תפלה אות ג') משם רבינו חננאל

❖ **ספר ישראל והזמנים—עמ' ק**

בפני יהושע (ברכות דף כ"ו) כ' דתפלת מנחה הוא כנגד נסכי התמיד שכשרה גם לאחר שקעה"ח, וכע"ז כ' במנח"כ הנ"ל.

וכמו כן לשיטת הט"ז (באו"ח ס' קל"ב סק"ב ובס"י רל"ד סק"ב) דאמירת פרשת התמיד לפני חפלת שחרית ולפני תפלת מנחה הוא כנגד שחיטת זריקת הדם של התמיד, (וכ"מ ממג"א סי' א' סק"ב וע' יד אפרים שם), ותפלת השמונה עשרה הוא כנגד הקרבת האיברים והקטרתו ע"ג המזבח (שלכתחלה נשרפים גם של בין הערביים ביום*) א"כ ג"כ לא שייך לפי דבריו להצריך ליתפלל מנחה לפני שקעה"ח מחמת דברי רבינו יונה הנ"ל, שהרי רק זריקת הדם נפסל בשקעה"ח לא הקרבת האיברים (ועפ"מ"ג במשכ"ז סי' רל"ד שם שכדברי הט"ז משמע מהמחבר וע"ע במשכ"ז סי' קל"ב שם), וזמן הקטרת האיברים ע"ג המזבח הי' ג"כ לאחר הקטרת הקטורת (וכמו שאומרים בסדר העבודה ביום הכיפורים).

❖ **ספר ישראל והזמנים—עמ' קא**

הן ובעיקר הדבר שמדמה רבינו יונה התפלה כנגד תמידין, הבאנו למעלה משם הפר"ח דתפלת אבות תקנום אלא דאסמכינהו אקרבנות, וע"כ מיקל שם להתפלל מנחה אחר שקעה"ח, וכע"ז כ' הפמ"ג בספרו ראש יוסף (ריש פ"ד דברכות) ליישב לשון הרמ"א שמשמע דמותר להתפלל מנחה אף בביהש"ש אף שבדאי אינו זמן קרבן, משום ד"ל כנ"ל דתפלת אבות תקנום אלא דאסמכינהו על קרבנות, ועשו"ת ריב"א (או"ח סי' ט"ו) דמנהגינו להתפלל מנחה עד הערב ממש ואין חוששין לסברת התוס' דדם נפסל בשקעה"ח.

ג. ספר נפש הרב- ע' קנב

ב[רבנו היה תמיד מדקדק להתפלל מנחה קודם השקיעה,⁵ והיה רגיל להזכיר את דברי הרי' יונה (ר"פ תפילת השחר), שאפילו לדעת הר"ת שעדיין ודאי יום הוא עד זמן רב לאחר השקיעה, מכל מקום אין להתפלל אז מנחה, דדם נפסל בשקיעת החמה, וזמן תפילת המנחה נתקנה כנגד זמן הקרבת התמיד של בין הערבים. (עיי' בס' שיעורי היאה"צ ח"א, עמוד לד.) ועוד העיר רבנו, דאף דמנהג העולם הוא להקל כדברי הרמ"א (סי' רל"ג), שבדיעבד אפשר עדיין להתפלל מנחה בזמן של ביה"ש, נראה דהיינו דוקא בימות החול אבל לא בליל שבת, דבזמן ביה"ש איכא כבר דין תוס' שבת בע"כ של אדם (מטעם ספק לילה), וממילא פשיטא שאסור להתפלל תפילת חול בשבת, וכמבואר במחבר (סי' רס"ג סט"ו). (עיי"ש בשיעורי היאה"צ, עמוד לח.)

ד. ספר נפש הרב- ע' קעג-קעד

שיעור צאת הכוכבים: לדעת ר"ת השיעור של ד' מילין שנוצר בגמי פסחים (צד.) הוא לענין דין צאת הכוכבים של כל התורה כולה, ולדידה יש להסתפק — מה שיעור המקסימום שאפשר להוסיף מחול על הקודש במוצאי שבת, ומסתברא לומר דהיינו דוקא עד חצות הלילה. אך לדעת הגר"א, דג' רבעי מיל [דשבת פ' במה מדליקין] הוא השיעור לבין השמשות דכל התורה כולה, והשיעור דד' מילין י"ל דהיינו דוקא לענין כמה אדם בינוני מהלך ביום, ונפקא מינה בזה לענין החשבון

של דרך רחוקה, אך אין לזה שייכות כלל לדין צאת הכוכבים דודאי לילה דכל התורה כולה. מכל מקום יש מקום לומר דיש בזה עוד נפק"מ לענין שיעור המקסימום של תוספת שבת לאחריה בליל מוצאי שבת, דאי אפשר להמשיך בקדושת היום דשבת לאחר שכבר עבר השיעור של ד' מילין. (כן הזכיר רבנו בשם אביו הגרמ"ס).

ה. משנה ברורה סימן פט ס"ק ה

היום - ואם היום אורך י"ח שעות הוי' ו' שעות על היום וכשהיום ארוך ט' שעות הוי ג' שעות [י] דלעולם משערין שעות אלו לפי ענין היום והם נקראין שעות זמניות שהיום מתחלק לי"ב חלקים. וענין השליש הוא שתפלת השחר הוא נגד קרבן תמיד ולעולם לא איחרו אותו מלהקריב לאחר שלישי היום [יא- מג"א] וצריך לגמור התפלת י"ח בתוך השליש היום.

ו. ערוך השולחן אורח חיים הלכות תפילה סימן קי סעיף ה

ודע שיש מי שאומר דכשהשעה עוברת יתפלל הבינונו [מג"א סק"א בשם כנה"ג] ומזה נראה דס"ל דאם התחיל בתפלה קודם גמר הזמן של תפלה ונמשכה עד אחר הזמן לא מקרי שהתפלל בזמנו דהא ודאי כונתו שעתה עדיין לא עבר הזמן דאל"כ מאי נ"מ ולכן ס"ל שיתפלל הבינונו ויסיים בתוך הזמן אבל כל הי"ח ברכות יסיים אחר הזמן ולענ"ד נראה מתוס' ברכות [ז]. בד"ה שאלמלי דהולכין אחר ההתחלה ואם התחיל בזמן תפלה מקרי תפלה בזמנה אף על פי שמסיימה לאחר הזמן ע"ש:

בענין אכילת קדשים קלים בעזרה

משה שווערד

1. רש"י על סוטה דף מ/ב

אין ישיבה בעזרה - דאין כבוד שמים בכך ואפי' מלאכי השרת אין להם שם ישיבה דכתיב (ישעיהו ו) עומדים ממעל לו [קרבת] על חד מן קאמיא (דניאל ז):

2. רש"י מסכת חולין דף צ עמוד ב

שלמים - שהירך נאכל חולץ הגיד ומכבדו לאמה שבעזרה ואינו מצוה לשורפו משום נותר דכי כתיב שרפה בנותר בדבר הראויה לאכילה כתיב כדכתיב (ויקרא יט) יאכל והנותר ישרף וקשה לי ירך של שלמים למה נחתך בעזרה והלא נאכל בכל העיר ונראה בעיני דחטאת ואשם גרסינן שהן נאכלין בעזרה אי נמי משום חזה ושוק של כהנים והגיד בתוכו ורוב אכילתן ודירתן בעזרה ולשכותיהם ששם היו יושנים נקט נמי שלמים.

3. תוספות מסכת חולין דף צ עמוד ב

של שלמים מכבדו לאמה - פירש בקונטרס דגרסינן חטאת ואשם משום דשלמים נאכלים בכל העיר ומה טיבו בעזרה ונראה משום דשוק וחזה ניתן לכהנים ששם גיד הנשה שהשוק הוא ברגל ולא ביד כדתנן לקמן בהזרוע (דף קלד:) והם היו רגילין לאכול מתנותיהם בעזרה א"נ בשלמים של כהנים שכל קדשיהם היו רגילין לאכול בעזרה.

4. תוספות מסכת יומא דף כה עמוד א

אין ישיבה בעזרה - תימה דאמר בפ"ב דזבחים (דף טז.) ומה יושב שאוכל אם עבד חילל וכו' והיכי אכיל והא אין ישיבה בעזרה וי"ל שאוכל בקדשים קלים הנאכלין בכל העיר אי נמי אור"י בר אברהם דאף על גב דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד הנ"מ לדברים דלאו צורך עבודה אבל אכילה צורך עבודה היא דכתיב ואוכל אותם אשר כופר בהם שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים מישא שרי ואתי שפיר נמי הא דפריך בפרק שני דזבחים (דף יט:) גבי קידוש ידים ורגלים מן הכיור דפריך וליתב מיתב אף על גב דבעזרה הוה צורך עבודה שרי אבל פייס דהכא לא חשיב צורך עבודה דאפשר בלא פייס אי נמי י"ל היינו טעמא דמותר לישב ולאכול קדשים דבאכילת קדשים כתיב בהו למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין והיינו מיושב אבל אין לתרץ דמותר לאכול מיושב בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש שהן כעזרה לאכילת קדשי קדשים דהתורה ריבתה חצרות הרבה ולישב שם מותר כמו שאין חשוכין כעזרה להתחייב עליהם משום טומאה כדאיתא באיזהו מקומן (זבחים דף נו.) דהא בשמעתין משמע דלישב נמי הוי כעזרה עצמה ואסור לישב בה.

5. תוספות שבועות דף יז/ב

ואין שוחטים שם קדשים קלים - וה"ה דאין אוכלין דגנים ועליות לא נתקדשו כדאמר בפרק כיצד צולין (פסחים דף פה:) אלא נטק שחיטה משום דאכילה בעזרה לא שייכא בקדשים קלים:

6. מצפה איתן מסכת שבועות דף יז עמוד ב

תוס' ד"ה ואין שוחטים שם קק"ל כו' אלא נקט שחיטה משום דאכילה בעזרה לא שייכא בקק"ל. דבריהם סתומים דאמאי לא שייכא אכילה בעזרה בקק"ל הא לא מצינו איסור אכילה בעזרה רק בחולין ולא בקדשים. ועוד ק"ל דבהדיא אמר לעיל (דף טו) אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי. וכ"מ בזבחים (דף פה ב ודף קד ב) ונראה דהתוס' דכאן ס"ל כמ"ש ביומא (דף כה) דבאכילת קדשים צריך להיות מיושב דוקא דבעי' למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין. ולפ"ז אין לאכול קק"ל בעזרה דאין ישיבה בעזרה ודוקא קדשי קדשים נאכלין בעזרה דאי אפשר בלא"ה אבל קק"ל שנאכלין בכל העיר אפשר בלא"ה וכה"ג כתבו תוס' שם ע"ש.

ולפ"ז א"ש כאן וגם ל"ק מדלעיל די"ל דס"ל דהא דאין ישיבה בעזרה א"א מדרבנן. וכן צ"ל בסוגיא דזבחים (דף סג א) ע"ש. אבל מה"ת ש"ד וסוגיא דלעיל מדאורייתא קאמר דמתאכלי. ומש"ה פריך שם דאמאי אמר דאינה מתקדשת משמע דיעבד. וכה"ג כתבו תוס' בסוכה (דף מ) ועי' תוס' חולין (דף נ):

7. משנה למלך על שחיטה פרק ב [ג]

כתבו תוס' בפרק התודה (דף פ') ד"ה וכי דאף דהכנסת חולין לעזרה לא נאסר אלא כשהוא דרך הקרבה מ"מ אכילת חולין בפני עצמם בעזרה אסור ודקדקו כן מאותה סוגיא דפ' הקומץ רבה (דף כ"א) דפריך תלמודא אכילת חולין פשיטא מאי בעו התם יע"ש. ונראה דדוקא חולין הוי גנאי לאכלם בעזרה אך קדשים אף שהם קלים דנאכלים בכל העיר מ"מ מותר לאכלם בעזרה. ויש קצת דמיון לזה מהא דקי"ל דאף דאסור חב"ע היינו דוקא חולין גמורים אך כל שהוא קדש אף שהוא הקדש בדק הבית שרי כמו שהארכתי בזה (א"ה ונתבאר לעיל) ה"נ אף דאסור לאכול חב"ע היינו חולין גמורין אך כל שהוא קדש אף שהוא קדשים קלים מותר לאכלם בעזרה. שוב ראיתי הדבר מפורש בפ"ב דשבועות (דף ט"ו) דפריך תלמודא אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי ע"כ, הרי הדבר מפורש דלחמי תודה אף שהם קדשים קלים יכול לאכלם בעזרה. ונראה דאין חילוק בזה בין כהנים לישראלים דישאל נמי יכול לאכול קדשים קלים בעזרה. הן אמת שראיתי לרש"י ז"ל שם בשבועות שכתב וז"ל אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי אם רצו כהנים לאכול בקדשים מי מעכב עליהם ע"כ. ולא ידעתי אמאי נקט כהנים וליכא למימר דטעמא דנקט כהנים הוא משום דאין ישראל נכנס לעזרה כי אם לצורך שדין זה לא נאמר אלא בעזרת כהנים אבל בעזרת ישראל יכול ליכנס אף שלא לצורך וכדאיתא בפ"ק דכלים. סוף דבר שדברי רש"י ז"ל צריכים אצלי תלמוד. ועיין במ"ש התוס' פ"ב דשבועות (דף י"ז) ד"ה ואין דאכילה בעזרה לא שייכא בקדשים קלים יע"ש ודו"ק:

8. דובב מישרים חלק א סימן קיא

(ב) ועל דבר הערתך הנעימה בש"ס מנחות דף מ"ז [ע"ב] גבי שחט שני כבשים על ד' חלות דמושך שתיים מהן ומניפן והשאר נאכלות בפדיון ואוכל בעזרה כל הארבע [עיין שם מ"ח ע"א רש"י ד"ה ואי וד"ה ממילא], והקשית הא אכילת קדשים צריך להיות מיושב כמ"ש התוס' ביומא דף כ"ה [ע"א ד"ה אין] אף דאין ישיבה בעזרה מ"מ לצורך מצוה מותר עיין שם, א"כ איך יכול לאכול כל הד' חלות, אם יאכל אותם בעמידה לא יקיים מצות אכילה באותן הב' חלות שהן קדושין, ולאכול בישיבה אי אפשר משום הב' חלות שנפדו ואין ישיבה בעזרה עכ"ק. הנה בפשיטות נראה דהא בתוס' יומא הנ"ל כתבו דמשום הכי אוכל מיושב, משום דבאכילת קדשים כתיב למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין [חולין קל"ב ע"ב] והיינו מיושב, וא"כ כיון דכל הא דבעינן שיאכל מיושב הוא משום למשחה לגדולה, וכבר כתבו תוס' בבכורות דף כ"ז [ע"א] ד"ה ואתי דלא שייך למשחה לגדולה אלא בבשר ולא בפת, וא"כ לחמי עצרת שפיר היה מותר לאכול מעומד.

ועפ"ז העיר חכם אחד ליישב קושית המשנה למלך פ"ב מהל' שחיטה ה"ג שהקשה על דברי תוס' בשבועות י"ז [ע"ב ד"ה ואין שוחטים] דאכילה בעזרה לא שייכא בקדשים קלים, וצ"ע מש"ס שבועות ט"ו [ע"א] דפריך הש"ס שם אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי. ולהנ"ל י"ל דבשר קדשים קלים שפיר כתבו תוס' דאין לאכול בעזרה משום דמצוה לאכול מיושב מטעם למשחה, וזה אי אפשר בעזרה משום דאין ישיבה בעזרה וכו', אבל לחמי תודה דלא שייך בהם משום למשחה שפיר מותר לאכול בעזרה ומעומד.

ועיין בתוס' חולין צ' [ע"ב] ד"ה של שלמים, דחזה ושוק, אי נמי שלמים של כהנים, היו רגילין לאכול בעזרה, וצ"ע ממתינ' דשקלים פ"ז מ"ג בשר שנמצא בעזרה כו' וחתיות חטאת, וברע"ב שם [ד"ה חתיות] דאין אוכלין בעזרה אלא חטאות ואשמות, ולדברי תוס' הנ"ל נראה שמהם חמזה ושוק ושלמי כהנים, והיה בעי עיבור צורה של שני ימים ולילה אחת כמו שנמצא בירושלם ע"ש [עיין שם ברע"ב ד"ה תעובר]. ובעיקר דברי תוס' שבועות הנ"ל דקדשים קלים אינם נאכלים בעזרה, נ"ל סמך קצת מש"ס נזיר מ"ה [ע"א] ר' יצחק אומר אינו צריך הרי הוא אומר ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש, מי שאינו מחוסר אלא לקיחה ונתינה יצא זה שמחוסר לקיחה והבאה ונתינה, ובתוס' שם בע"ב ד"ה ולא שהרי שלמים נאכלים בכל

העיר ואם מגלח פתח אוהל מועד ודוד שלמים בעיר הרי מחוסר הבאה ע"ש, ואמאי מחוסר הבאה הלא יכול לאכול בעזרה, אלא ע"כ כהתוס' שבועות הנ"ל.

[ועפ"י דברי התוס' ביומא הנ"ל בתירוץ הראשון דיושב שאוכל לא משכחת רק בקדשים קלים הנאכלין בכל העיר, אבל בקדשי קדשים הנאכלין בעזרה לא הותרה ישיבה, ואף על גב דלמשחה לגדולה לא הוה רק בישיבה מ"מ לא הותרה ישיבה משום מצות למשחה עיין שם, אמרתי לפרש בפרשת קרח י"ח פסוק ח' ואני נתתי כו' לכל קדשי בני ישראל לך נתתם למשחה ולבניך לחק עולם, ובספר נועם מגדים דייק דלמה חלק את אהרן מבניו ולא כללם יחד לך ולבניך למשחה עיין שם. ולהנ"ל י"ל דבכל הקדשים היינו בקדשי קדשים לא שייך למשחה דהא אין ישיבה בעזרה, רק בקדשים קלים הנאכלין בכל העיר שפיר שייך למשחה דאפשר לאכול מיושב, וכל זה בשאר הכהנים, אבל בכהן גדול לפי מה דמבואר בתוס' סוטה דף מ' ע"ב [ד"ה והאמר] דכהן גדול יושב בעזרה שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא, שפיר היה יכול לקיים למשחה בכל הקדשים דהא היה אפשר לו לאכול גם קדשי קדשים בעזרה מיושב, ושפיר מדייק הקרא לכל קדשי בני ישראל היינו בכל הקדשים גם בקדשי קדשים לא משכחת למשחה רק לך אבל לא אצל בניך, כנ"ל].

ואמנם מה שישבתי קושייתך עפ"י ד' התוס' בבכורות עדיין צ"ע, כי בהגהות כוכב מיעקב מכ"ק אאמו"ר שר התורה זצ"ל [על ירושלמי תרומות פ"ה ה"א] העיר על התוס' שסותרים דבריהם מובחים דף ע"ה [ע"ב ד"ה שביעית] שכתבו דמותר לחמץ תרומה משום דכתיב למשחה אלמא דס"ל דגם בפת שייך למשחה. וגם צ"ע מש"ס סוטה ט"ו [ע"א] ורשאים הכהנים ליתן לתוכו - לשיירי מנחה - יין ושמן ודבש, מ"ט אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים. ועיין בשו"ת מהר"י ברונא סי' קכ"ב בשם [עיין שם שמביא זה בשם תוס'] מרדכי הארוך דהכהן בשעה שמקבל דמי פדיון הבן ישב, כדי שיקבלם דרך גדולה יע"ש. וע"ש [בכוכב מיעקב] מה שהעיר מירושלמי דתרומות פ"ה [ה"א], ונסתר תירוץ הנ"ל [ע"י לקמן ח"ג סי' מ"ג ד"ה ולכאורה].

אולם בלאו הכי מיושב קושייתך, דהא הטעם דנאכלין כל הד' חלות הוא משום דלרבי שחיטה מקדשת ואינו מכיר בהב' חלות שאינן מקודשות, וכיון דאינו מכירן כל הד' חלות הם בספק קדושה, ושפיר מותר לאכול מיושב משום דלצורך מצוה

מותר לאכול מיושב כמבואר בתוס' יומא הנ"ל, וספק מצוה ג"כ חשיב לצורך. וכן העלה בשו"ת בית אפרים [יו"ד סי' ס"א ד"ה אחר הודיע] דספק חשיב צורך דמ"מ מחמת ספק מוכרח לקיים המצוה. ועיין במג"א סי' שכ"ג אות י"ב, ובספר תוספת שבת [ס"ק י"ג] הקשה עליו כמבואר במחצית השקל שם, אולם לפי דברינו דספק חשוב ג"כ לצורך שפיר ניחא יע"ש. ובאמת זה תלוי בב' תירוצי התוס' חולין דף פ"ד [ע"ב] ד"ה תקיעת שופר, דלת' הא' ספק איש ספק אשה לא חשיבי לצורך כלל ולפיכך אסור להוציא לצורך טומטום, ולת' הב' שפיר חשיב לצורך ככה"ג ואיסור הוצאה ליכא ורק איסור תקיעה איכא ע"ש.

בית אוצר - רב יוסף ענגיל

ורק בקדשי קדשים ואין נאכלין אלא בעזרה שפיר י"ל שאכלום
מיושב ד"ל דמלות למשחה וגו' המחייבת לאכול מיושב דומה איסור
ישיבה בעזרה ואם אינו דומה אזי אכלום שפיר מעומד כיון דא"א
בעיני אחר וקיימו מלות למשחה בענינים אחרים שהיה אפשר
להן כגון אכילה צללי ובחדל כמבואר בכ"ד משא"כ בקק"ל
דנאכלין לכתחלה בכל העיר אי"כ שפיר אי"א לאוכלן בעזרה מפאת
ממ"ז הנ"ל דא' שדומין איסור ישיבה בעזרה ללא לורך או שמכשילין
מלות למשחה וגו' וכנ"ל והמינה בבשר קק"ל משא"כ לחמי תודה
לפמ"ש תוס' בטרוס (דף כ"ז ע"א) ד"ה ואח"י דלא שייך למשחה
לגדולה רק בבשר ע"ש אי"כ שפיר היו רשאים לאכול לחמי תודה
בעזרה מעומד ושפיר קאמר בגמ' אטו לחמי תודה בעזרה לא
מי לא מיתאכלי משא"כ התוס' שבוטות (דף י"ז ע"ב) דא"ל י"ל
דקאי אבשר קק"ל ושפיר כתבו דלא שייכא אכילה בעזרה בקק"ל
ע"כ דברי תלמידי וזהו דברים מתקבלים לכאורה ונוף ההערה
דאיסור לאכול קק"ל בעזרה מיושב מפאת אין ישיבה בעזרה כו'
וגם דאיסור לאכול קדשים מעומד מפאת למשחה וגו' קן הוא
בא"ש יומא (דף כ"ה ע"א) ד"ה אין ישיבה בעזרה וז"ל תימא
דאמר בפ"ב דזבחים ומה יושב שאוכל כו' וי"ל שאוכל בקק"ל
הנאכלים בכל העיר כו' אי"כ י"ל היינו טעמא דמותר ליסב ולאכול
קדשים דנאכלת קדשים כתיב דהו למשחה לגדולה כדרך שהמלכים
אוכלין והיינו מיושב פכ"ל וכוונתו כוונת התוס' לש"ס גיטין הנ"ל
דאכילה מעומד מפאת כח האדם:
ואולם לקושטא דמלתא נלעג"ד דמותר לאכול קק"ל בעזרה

בר"ר קטא) אכילת קדשים. אמר לי תלמידי האברך החו"צ
מהו יוסף חיים דוד רייך נ"י מפא ליישב
קושיית המל"מ פ"ב משחיטה עמ"ש התוס' שבוטות (דף י"ז ע"ב)
ד"ה ואין דאכילה בעזרה לא שייכא בקדשים קלים והקשה מש"ס
שבוטות (דף ט"ז ע"א) אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מיתאכלי
ע"ש וואמר תלמידי הנ"ל לתוך דא"א לאכול קק"ל בעזרה דממ"ז
אם יאכלום שם מיושב הרי יעבור איסור ישיבה בעזרה ואין
ישיבה בעזרה אלא למלכי כ"ד בלבד ואם יאכלום מעומד נמי הא
מבואר בגיטין (דף ע' ע"א) ג"ד מתישין כחו של אדם אין זה אכילה ודך
מעומד כו' וא"כ כיון דמתיש כחו של אדם אין זה אכילה ודך
גדולה ובקדשים הא בעי' למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין

וְעַל־כֵּן וְאֵתֵּן אֲנִי וְאֵתֵּן אֲנִי (דף ע"ה ע"ב) ד"ס שביעית דרשנו כפשוטו ד"ס בפתוחה חיוב לתקנה ע"ה ואמרי' שאלן סתומה בבר ור"ה ד' דמ"ה ש"ל ור"ה ש"ל ור"ה ש"ל דגם לתמי תורה סתומה לאכלס חוק לגמיה ופלי' אסתמיה דה"ס שבוטות סת"ל דאמר אמי לתמי תורה כפורה מי' ל"ז מ"האכלס וגם י"ל ד"ס י"דן ד'רענב ק"ל ד"ס אכלס כפורה קים מנות אכליה דחיוב דתקנה

16